

ДО АНАЛІЗУ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

Сьогоднішній етап розвитку змушує переосмислювати, змістовно розвивати цілий ряд сталих понять. До них по важливості в першу чергу відноситься поняття «просторового розвитку».

Поняття просторового розвитку виділилося, з одного боку, на тлі надзвичайно популярних для «глобального мислення» другої половини ХХ століття різного роду «розвитків» (з визначеннями «стійке», «екологічне», «збалансоване» і т.п.), і, з іншого боку, у рамках галузевої термінології, узагальнивши і політично трансформували такі концепти як просторове чи регіональне планування. У сучасному європейському контексті це поняття позначає комплекс організованих дій по керуванню елементами і зв'язками територій, систему дій і політик, спрямованих на оптимізацію просторових змін, що відбуваються.

На рівні Європейського Співтовариства просторовий розвиток є політичною структурою, орієнтованою на поліпшення співробітництва на різних рівнях: між окремими регіональними політиками співтовариств, між державами-членами ЄС і їх областями, регіонами і містами. У рамках цілісного бачення Європейської території, просторовий розвиток означає, що внутрішні кордони ЄС усе більше і більше втрачають свій адміністративний характер, тому що Економічний і Грошово-кредитний Союз набрали сили. Більш інтенсивно розвиваються відносини і зв'язки між різними містами та областями держав-членів. Незважаючи на розвиток співробітництва, багато регіонів, міста і місцеві співтовариства продовжують конкурувати один з одним. Також важливий той факт, що не всі регіони Європи мають у даний час однакові стартові умови розвитку. Це ускладнює процеси економічного і соціального єднання в межах ЄС.

Не зважаючи на те, що як поняття просторовий розвиток у європейському контексті визначено. Дослідження парадигматики цього процесу, як навчання про будівлю і структуру парадигм різних типів, їх класифікацію, а також об'єднання в більш складні єдності поки, що не було проведено.

Дослідження переважаючих у той чи інший період господарських ідеологій, конкретно-історичного характеру взаємодії екзогенного та ендегенного факторів просторового розвитку дає підставу визначити умови та причини еволюції різних видів парадигм просторового розвитку в країнах сучасної Європи та виявити декілька принципових підходів.

Перший – це парадигма секторної поляризації, яка була запропонована Й.Шумпетером, що уявляв просторовий розвиток у вигляді хвилеподібного руху, викликаного інноваціями. Цей же підхід підтримав Ф.Перру, який назвав нові провідні галузі рушійними одиницями, що приводять у рух сектор економіки і перетворюються одночасно в «полюси росту».

Другий підхід – це парадигма регіональної поляризації. Методологічні основи її розробив Г. Мюрдаль, який висунув гіпотезу про те, що в умовах ринкового господарства всі складові частини системи з'єднані між собою колоподібними причинно-наслідковими зв'язками, так що зміна однієї змінної величини спричиняє зміну іншої змінної в тому же напрямку, а зміни другої через механізм зворотного зв'язку підсилюють інтенсивність змін першої величини, у результаті набирає силу кумулятивний процес. Послідовником цього підходу був А. Гіршман, який вніс до цієї конструкції слідуючи доповнення: господарське зростання відбувається нерівномірно. У побудованій Гіршманом двохсекторній моделі представлені два регіони, один з яких (північний) переживає зростання, а інший (південний) - стагнацію. Перший здійснює на свого сусіда як позитивний, так і негативний вплив. У початковій фазі розвитку негативний вплив сильніше за позитивний. Підприємці реалізують внутрішні і зовнішні заощадження - цей процес здобуває

кумулятивний ефект, і нетто-інвестиції стікають до процвітаючого регіону. Наслідком цього стає посилення нерівновагі між регіонами.

Третій підхід – це парадигма спонтанного економічного росту в масштабах регіону (території), яка сконцентована на трьох напрямках: «маршалліанської» концепції промислового округу, еволюційного сприйняття науково-технічного прогресу та неоінституційного аналізу індустріальної організації.

Четвертий підхід це - техніко-промислова парадигма, що визнає за примат нематеріальний фактор, указує на те, що підприємство при виборі місця розміщення все частіше керується спроможністю до інновацій і до більш високого ступеня організації, який розташовує місцеве середовище, тому акценти ставляться на необхідність співробітництва представників влади з приватним бізнесом і на створенні місцевих каналів передачі і поширення інновацій.

Виокремлені підходи не можуть претендувати на вичерпне пояснення закономірностей просторового розвитку і бути єдиною основою для прийняття практичних рішень і пояснити закономірності та особливості розвитку регіонів.

Критичний аналіз цих підходів дозволяє визначити нову парадигму просторового розвитку, яка полягає в постановці і вирішенні проблем цього розвитку на підставі неоінституційного синтезу - продуктивного поєднання інституційно-соціальних засад (передусім теорій і концепцій регіоналістів-еволюціоністів) з окремими досягненнями теорій традиційної економічної науки (неокласичної та посткейнсіанської). Основні складові нової парадигми просторового розвитку трансформуються у господарську ідеологію розроблювачів і провідників регіональної політики країн Європи шляхом їх еkleктичного об'єднання та спрощеного переосмислення, скріпленого необхідністю верифікації.